

אגדת היה'נס

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> כב-כח טבת התשעו >> גיטין יד-כ

תרגום חופשי וביאור

רבה בר בר חנה חלה.

באו אליו רב יהודה ורבה לשאול בשלומו.

שאלו אותו: שני עדים שהביאו גט ממדינת הים, האם צריכים להעיד שהוא נכתב ונחתם בפני עדים, כפי שנדרש מעד אחד? אמר להם: אינם צריכים, הרי שני עדים הם כשרים בפני עצמם.

בינתיים, בא גוי פרסי-בבלי*, לקח מהם את הנר (והותיר אותם בחושך).

אמר רבה בר בר חנה: הקדוש ברוך הוא, או להיות בצילך — או להיות בצל הרומאים בני עשו! (רק לא תחת שלטון הפרסים-בבלים).

שואלת הגמרא: האמנם הרומאים עדיפים על הפרסיים? והרי שנה רבי חייא:

מה אומר הפסוק 'אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה'? אחרי חורבן בית שני, כיוון שהקדוש ברוך הוא ידע שישראל לא יחזיקו מעמד תחת גזרת הרומאים השולטים בארץ ישראל, הוא הגלה אותם לבבל.

אם כן, עדיף להיות תחת הבבלים מאשר להיות תחת הרומאים! מתרצת הגמרא:

דברי רבי חייא נאמרו לפני שהגיעו ה'חברי' (אומה שיצאה מפרס) והשתלטו על בבל, אז הבבלים היו עדיפים, אבל עכשיו עדיף להיות תחת הרומאים.

שאלות, כיוונים ונקודות למחשבה

האם גלות אמורה להיות קשה או נוחה? האם יש מקום להתפלל כדי לקבל צרה קלה יותר?

מה ההבדל המהותי בין מלכויות בבל, פרס ורומי?

האם נכון לנתח מהלכים היסטוריים, ולקבוע מדוע הקדוש ברוך הוא הוביל את המציאות כך ולא אחרת? אם כן, האם צריך לשם כך פרספקטיבה של כמה דורות, או שאפשר לפרש את משמעות המציאות בהווה?

כיצד נכון לתמוד אגדה על הבדלים בין שלטונות מהעבר? לחשוב על ההקשר ההיסטורי שלהן, לתרגם אותן למציאות שלנו, אולי בכלל לדלג עליהן?

אגדה אחת בשבוע: גיטין טז ב - יז א

רבה בר בר חנה חלש.

עול לגביה רב יהודה ורבה לשיולי ביה.

בעו מיניה: שנים שהביאו גט ממדינת הים, צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם, או אין צריכין? אמר להם: אין צריכין; מה אילו יאמרו בפנינו גירשה, מי לא מהימני?

אדהכי, אתא ההוא חברא, שקלה לשרגא מקמייהו. אמר: רחמנא, או בטולך או בטולא דבר עשו!

למימרא דארומאי מעלו מפרסאי?

והתני רבי חייא:

מאי דכתיב {איוב כח כג} 'אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה'?

יודע הקדוש ברוך הוא בישראל שאין יכולין לקבל גזירת ארומיים, עמד והגלה אותם לבבל!

לא קשיא: הא מקמי דניתו חברי לבבל, הא לבתר דאתו חברי לבבל.

*רקע היסטורי: חברי. "יהודי בבל נהנו מחופש דתי ומנהלי עד לסוף הרבע הראשון של המאה ה-3. השלטון הפרתי, ששלט בבבל בהנהגת המלך ארטבן, היה נוח ליהודים... עליית המלך ארדשיר (בשנת 226) בישרה את תחילת התקופה הסאסאנית... על פי הדת הישנה-חדשה ראתה המדינה את עצמה כחלק מהגשמת הייעוד האלוהי ואת מאמיני הדתות האחרות מיעוט בלתי נסבל... מעמדם של כוהני הדת (המכונים במקורותינו: 'אמגושים' או 'חבארי') התעצם..." (מתוך "חכמים", הרב ד"ר בני לאו, כרך ד)

אגדה היום

גיליון 11

גיטין יד-כ

דברי תורה אקטואליים—ללמוד או לעטוף דגים? האמקה בסושי

"...מדברי הזוהר הקדוש אנו למדים שהנבואה על כורש לא התגשמה במלואה בבית שני, אך היא עתידה להתממש באחרית הימים, ולמלכות פרס יהיה אז מעמד של שותפות עם המשיח. לאור זאת חובה עלינו לחזק את הקשר עם ידידתנו מלכות פרס, היא איראן." הציטוט הזה לא מופיע בשום מקום, אבל הוא בהחלט יכול היה להיכתב. בתדירות גבוהה אנו שומעים מהי עמדת התורה על תקופתנו; לפעמים מדובר ברמזים וגימטריאות שטמון בהם דגם המטוס שיתנגש במגדלי התאומים, ולפעמים בניתוח מחשבת-היסטוריוסופי שמסביר את מהלך הדורות, וקובע מה עניינו הרוחני של דורנו. נניח שמאמר כזה היה נכתב לפני עשרות שנים אחדות על הקשרים בין ישראל לאיראן, מה היינו עושים איתו רגע אחרי המהפכה שהפכה את ידידתנו לאויבת מרה? ושאלה כבדה יותר: נניח שעוד שנתיים תתרחש מהפכה בקרב הפלסטינים וכולם יקבלו עול מלכות שמים, מה יהיה ערך המאמרים תורניים שנכתבו על המאבק מולם עד כה? ומה אם עוד עשרים שנה מדינת ישראל תהיה תלת-לאומית, תהפוך לדיקטטורה ומחצית מתושביה יהגרו לסין – האם כל מה שנאמר על תהליך הגאולה יישאר בתוקפו? האם בכלל אפשר לדבר על משמעות רוחנית של מציאות אקטואלית חולפת?

במבט ראשון, אפשר לשאול זאת על האגדה שלנו, שנראית רלוונטית לדור מסוים וחסרת משמעות היום. במבט שני, ייתכן שהאגדה עצמה שואלת בדיוק את השאלה הזו.

***

השלטונות החדשים בבבל, חדורי קנאות דתית ומלאי שנאת זרים, הספיקו כבר להבהיר ליהודים שתמו ימי השלווה. הגלות הזאת לא תהיה חופשה בחו"ל אלא סיוט מתמשך. אבל באותו לילה הרגיש רבה בר בר חנה שנחצו כל הגבולות. גוי פורץ אליו הביתה, בעת שהוא שוכב במיטת חוליו, מכבה את הנר ומשאיר אותו באפלה מוחלטת. בדיוק כשבאו אליו שני חבריו וניסו לחזקו מעט, בעזרת לימוד תורה. אי אפשר ללמוד תורה בשקט, אין אפשרות לביקור חולים, אפילו לא זכות בסיסית על הבית הפרטי. די! זועק רבה בר בר חנה, ומוסיף: אם לא שלטון יהודי בארץ ישראל, לפחות שנהיה תחת הרומאים!

הזעקה הקשה מזכירה לגמרא משהו. כבר הייתה התבטאות בשאלה איזו גלות עדיפה, זמן לא רב לפני רבה בר בר חנה. הוא זעק את זעקתו בתחילת תקופת האמוראים, ואילו בסוף תקופת תנאים שנה רבי חייא שבבל עדיפה על רומי. הוא אפילו אמר שההשגחה האלוקית, מתוך ידיעה עמוקה מה נכון לעם ישראל, גרמה שישראל יגלו לבבל אף שרומי היא שהחריבה את ירושלים. אז איזו מלכות עדיפה?

למעשה, ייתכן שהשאלה אינה איזו מלכות עדיפה, וגם אין באמת סתירה בין רבי חייא לרבה בר בר חנה. הרי עורכי הגמרא מכירים את ההיסטוריה הקרובה לימנם, ויודעים שבבל עברה מהמפכה. אולי השאלה עמוקה יותר: איזו ערך יש לאמירה שבבל עדיפה מרומי? הרי המציאות משתנה, תוך דור הכף כבר מתהפכת. בעיתונים שעודדו את ההגירה היהודית לבבל עוטפים היום דגים, האם לעטוף בהם גם את דברי רבי חייא? או להשליך לגניזה?

הגמרא מתרצת את התירוץ הפשוט: דברי רבי חייא היו נכונים לפני המהפכה, ודברי רבה בר בר חנה נכונים אחריה. העובדה שהמצב השתנה אינה גורעת מערך הדברים שנאמרו בדור הקודם. אכן, המעבר לבבל נעשה ברצון ה', והיה חשוב להתחיל את הגלות במקום נוח ליהודים ולתורה; עכשיו התכנית האלוקית מתקדמת עוד שלב בהיסטוריה, ובשלב זה גם לבבל מגיעות הצרות. דברי רבי חייא תארו נכונה את המציאות בתקופתו, אבל הם אינם מתארים את כלל המהלך ההיסטורי, ובכל דור מתחדשת עוד קומה בלתי צפויה בתכנית האלוקית.

אנו לומדים מכל מה שנאמר בעבר, הן בדור הקודם והן בבבל לפני כמעט אלפיים שנה, קולטים את העקרונות היסודיים שנכונים לדורות, ומה שהיה נכון לשעה - מבינים שהוא נכון אך חלקי. לעתיד לבוא נבין את המהלך השלם האחד, כשהיה ה' אחד ושמו אחד.

כשאמוראים חולים +
מי שולט על חכמים?

קלף מפיסנות האלצה

רבי יוסף חיים, בן יהוידע (במקום)

א. הוצרך לפרש מסדר התלמוד שנכנסו לבקרו, ללמדך שבחן אף על פי שנכנסו לבקר החולה, לא היו מדברים אלא בדברי תורה. וגם הוא אף על פי שהיה חולה שם לבו להשיב כהלכה...

ב. שליטת פרס מגעת על תלמידי חכמים ורק רופפת היא בידם, מה שאין כן שליטת עשו על חכמים יש לה ביטול, כי כלל גדול בידינו: כשהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשו. ולכן מאחר שהם חכמים חוששים מן החברים שהם פרס יותר מן הרומיים, מה שאין כן ישראל אותם המון העם שאין עוסקים בתורה המבטלת שליטת עשו חוששים מן הרומיים יותר.

כלי עבודה

אווירה. לא משנה היכן ובאיזה מצב אתם קוראים את האגדה, סביר להניח שיש סביבכם אור. ננסה לרגע לעצום את העיניים, או להיזכר בהפסקת החשמל האחרונה. אם מפעילים את הדמיון, מנסים להתחבר לאווירה של לילה, חושך מוחלט, ועוד במצב רפואי קשה—זעקתו של רבה בר בר חנה חזקה הרבה יותר.